

2017-12-18

Till Socialdepartementet
Dnr S2017/05521/FST

Remissvar till Ds 2017:47 Utredningar avseende vissa skador och dödfall

Kvinnors Nätverk erbjuder rådgivning, stöd och skydd till barn och unga vuxna som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck samt till kvinnor med utländsk bakgrund som utsatts för våld av en partner och/eller hedersrelaterat våld och förtryck. Det är med utgångspunkt i våra kunskaper och erfarenheter från arbetet med dessa målgrupper som vi kommenterar promemorians förslag.

Kvinnors Nätverk instämmer till stor del med förslagen som förs fram i promemorian. I några avseenden önskar vi att man tar ytterligare steg för att på sikt så långt som möjligt förebygga att barn far illa eller att personer utsätts för våld av närstående/tidigare närstående.

8.1 Syftet med utredningsverksamheten

Kvinnors Nätverk välkomnar utredningsverksamhetens syfte och mål och förtydligandet kring dessa.

8.2 Vilka fall ska utredas?

Kvinnors Nätverk ställer sig positivt till att utöka utredningsverksamheten till att omfatta de fall promemorian föreslår. Kvinnors Nätverk anser dock inte att den föreslagna omfattningen är tillräcklig.

I vår stödverksamhet träffar vi dagligen barn och vuxna som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck från familj och släkt. I så gott som samtliga fall har barnet eller den vuxna utsatts för omfattande psykiskt våld – systematiskt, under lång tid, samt kollektivt utfört och sanktionerat av familjemedlemmar/släktingar. Det kan handla om upprepade grova kränkningar, skuld- och skambeläggande, omfattande begränsningar och kontroll, hot om tvångsgifte, dödshot med mera. Fysiskt våld har förekommit i varierande grad i de flesta fall, dock inte alltid det som i lagens mening betraktas som "grovt". Dessutom saknas ofta polisanmälan och/eller tillräcklig bevisning.

Om en person bryter mot de hedersrelaterade normer och värderingar som familj och släkt lever efter riskerar familjens/släktens heder att fläckas. Hedern måste då återupprättas, vilket kan ske på olika sätt och där den yttersta konsekvensen kan bli att personen pliktar med sitt liv. Ett sätt är att personen utsätts för upprepade och starka påtryckningar att ta sitt eget liv, vilket många av de vi träffar vittnar om. En del ser också självmord som en tänkbar utväg ur en mycket svår och pressad livssituation med omöjliga livsval, där den utsatta inte ser någon lösning på problemen.

Ovanstående bekräftas även av polisens erfarenheter. Polisen har sett många självmord som man misstänkt har varit påtvingade¹. Det är svårbevisade brott och så vitt känt är saknas fällande domar. I andra fall kan det finnas misstankar om att dödsfall som verkar vara självmord i själva verket är mord som maskerats som självmord. Det kan dock vara svårt att bevisa att så är fallet.

Inte desto mindre anser Kvinnors Nätverk att det är mycket angeläget att dessa fall inkluderas i utredningsverksamheten. Vi har i vår verksamhet sett att samhällets stöd och skydd till personer, såväl barn som vuxna, utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i många fall och på olika sätt brister. Det kan handla om bristande kunskaper om målgruppen, bristande hot- och riskbedömningar, att orosanmälningar inte gjorts där det varit befogat alternativt inte lett till någon åtgärd, brister i långsiktighet och uppföljningar, bristande myndighetssamverkan, socialtjänstens systemteoretiska/familjeorienterade synsätt, bristande barnperspektiv där föräldrarnas behov sätts före barnets och så vidare. Det ska också understrykas att inte bara minderåriga utan även unga vuxna är en särskilt sårbar grupp, där vi ser att samhällets stöd ofta brister. Detta bland annat på grund av att insatser ibland avslutas med hänvisning till att personen blivit myndig och förväntas klara sig själv, trots att det fortfarande kan finnas ett omfattande stödbehov.

Med hänvisning till ovanstående anser Kvinnors Nätverk att utredningsverksamheten bör utvidgas till att omfatta fall där barn och unga vuxna har begått självmord och det finns anledning att anta att ett skyddsbehov funnits. Vi anser även att det finns anledning att överväga om även fall där vuxna varit utsatta för grov misshandel av närstående/tidigare närstående bör utredas. Vidare anser vi att även oklara dödsfall bör inkluderas i utredningsverksamheten.

8.3 Närståenderekvisitet

Enligt Kvinnors Nätverks mening bör närståenderekvisitet utvidgas och specificeras närmare. Av promemorian framgår att till kretsen närstående *främst* ska räknas en rad uppräknade personer och att de uttalanden som gjorts i förarbetena till LUD och brottsbalken inte ska tolkas allt för snävt. Om rättsvårdande myndigheter anser att brottet begåtts av en närstående bör utredningsmyndigheten ta det för gott enligt promemorian. Kvinnors Nätverk befarar dock att en sådan bedömning riskerar att bli allt för godtycklig.

När det gäller närstående anges i promemorian exempel på vilka personer som kan räknas till *kvinnans* eller *mannens* närstående. Någon explicit specificering om vilka som anses tillhöra ett *barns* närstående görs inte i texten, utan man får förmoda att det är samma krets personer som avses.

Socialstyrelsen har i en skrivelse till regeringen påpekat risken att närståenderekvisitet i vissa fall kan vara för snävt vilket innebär att vissa fall, exempelvis med hedersrelaterade motiv, riskerar att exkluderas. Kvinnors Nätverk delar den uppfattningen.

¹ <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/q9qOO/polisen-misstanker-flera-sjalmord-ar-patvingade>

Utifrån vår erfarenhet av stöd till personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck menar vi att även *kusiner* till offret, oavsett om offret är ett barn eller vuxen, särskilt bör omnämnas som personer som kan betraktas som närstående, då även dessa ofta tillhör kretsen av förövare som har en aktiv roll i det hedersrelaterade förtrycket och våldet mot en person.

I en hedersrelaterad kontext kan såväl den egna familjen/släkten som en eventuell partners eller tidigare partners familj/släkt utgöra ett allvarligt hot. Det är vår erfarenhet att man i många hedersrelaterade ärenden till exempel missar att göra hot- och riskbedömningar avseende den andra parten i en kärleksrelation och att även denna/denne i många fall har ett starkt skyddsbehov. Vi ser det därför som angeläget att även dessa fall inkluderas i utredningsverksamheten i syfte att utveckla metoder och rutiner för att säkerställa även deras skydd.

8.4 Skyddsrekvisitet

Kvinnors Nätverk instämmer i förslaget att det ska vara tillräckligt att det finns *anledning att anta* att fallet har samband med något förhållande som inneburit att personen varit i behov av skydd för att en utredning ska kunna genomföras.

8.5 Ansvarig myndighet

Kvinnors Nätverk instämmer i förslaget att Socialstyrelsen ska vara ansvarig utredningsmyndighet. Det är vår erfarenhet att tillsynen i vissa ärenden inte alltid fungerar tillfredställande utan förbiser allvarliga fel som begås hos socialtjänsten, vilket leder till att barn och unga fortsätter fara mycket illa. Kvinnors Nätverk menar därför att det finns ett värde i att det inte är samma myndighet som har såväl tillsynsansvar som utredningsansvar enligt LUD. På så sätt kan även eventuella brister i rutiner och metoder kring tillsynen upptäckas och åtgärdas. Vi är medvetna om begränsningarna i utredningsmyndighetens befogenheter gentemot andra myndigheter, men menar att det borde kunna falla inom uppdragets ram att även uppmärksamma om man i utredningar ser brister i tillsynsmyndighetens agerande.

8.6 Underrättelseskyldighet

Kvinnors Nätverk instämmer i förslaget. Kvinnors Nätverk ser det som självklart att tydliga riktlinjer och rutiner ska utformas och implementeras så att underrättelseskyldigheten efterlevs.

8.7 Uppgiftsskyldighet

Kvinnors Nätverk instämmer med förslaget och argumenten för att utredningsmyndigheten ska ha rätt att inhämta relevanta uppgifter om gärningspersonen från de myndigheter och yrkesverksamma som kommit i kontakt med gärningspersonen.

8.8 Kompetensen i utredningsverksamheten

Kvinnors Nätverk välkomnar klargörandet att utredningsmyndigheten får anlita experter och sakkunniga samt att berörda tillsynsmyndigheter efter begäran ska ställa experter till utredningens förfogande. Det är Kvinnors Nätverks bestämda mening att det i utredningar av ärenden av hedersrelaterad karaktär behövs sakkunniga med specifik kompetens inom området. Enligt vår åsikt utgör bland

annat Nationella kompetensteamet, Länsstyrelsen Östergötland, en viktig resurs vid utredningar i denna typ av ärenden.

8.9 Utredningens genomförande

Kvinnors Nätverk välkomnar förslaget om att tillsyn bör genomföras av verksamhet som berörs av en utredning enligt LUD. Eftersom utredningsverksamheten har i uppgift att arbeta övergripande och inte har befogenhet att påpeka brister i handläggning av enskilda fall, anser vi det vara av vikt att även en tillsyn görs i de ärenden som är föremål för utredning enligt LUD. Som enskild individ i behov av stöd och skydd är man sårbar och i hög grad utlämnad till att arbetsmetoder och rutiner fungerar och följs hos de aktörer som ska bereda detta stöd och skydd. Som vi nämnt tidigare är det vår erfarenhet att samhällets stöd ofta brister och vi ser att kunskap och kvalitet varierar stort mellan olika aktörer.

Stockholm som ovan,
KVINNORS NÄTVERK

Leila Qaraee, ordförande